

□□□□Filumenie :: Zajímavé krabičky, formáty krabiček□□□□□

□

Dnešní článek vám představí, alespoň ty nejznámější a nejpoužívanější formáty zápalkových krabiček, které se během 19. a 20. století objevovaly především na českém trhu. Zatouláme se i po světě a ukážeme si rozmanitost tak obyčejné věci, jakou je zápalková krabička.

Většinou každý z nás dobře zná **klasickou krabičku zápalek** o obdélníkových rozměrech. Tyto krabičky byly na začátku své výroby vyráběny z dřevěné dýhy a opatřeny nálepkou. Dnes se tyto krabičky vyrábějí z tuhého papírového kartónu a přímým potiskem. Obě tyto krabičky jsou na fotce. Rozdíl mezi krabičkami je takřka 100 let.

Ve formát a balení zápalek prodělalo za dob své existence mnoho změn. Výrobci na trh uváděli rozmanité tvary a zápalky pro specifické účely. Nejstarší zápalky byly baleny ve svazečku a žádnou krabičku ani obal neměli. Nejstarším a nejlacinějším typem zápalek byly tzv. zednické zápalky.

Zednické zápalky byly baleny do papírového pytlíčku, který byl zpravidla označen razítkem výrobce. Na fotce vidíte zednické zápalky z 19. století z továrny J. Simlicka, která byla na našem území.

Dalším zajímavým z nejstarších druhů zápalek byly tzv. **salónní zápalky**. Balily se do kruhových nebo oválných pouzder a nesly na sobě nádherné motivy. Na první fotce vidíte starší salónní zápalky z 19. století, na druhé pak novější z továrny Solo z první poloviny 20. století.

Kongrévské zápalky nesly svůj název podle vynálezce Williama Congrevea. Jednalo se o dřevěná vysoustružovaná pouzdra. Tyto krabičky se vyráběly v 19. století.

Zápalkové obaly byly velmi rozmanité někteří výrobci vyráběli krabičky ve tvaru domečků, botiček apod. Na dalším obrázku jsou zápalky z Velké Británie. Výrobce je nazývá **Carnival "disk" matches**. Jedná se o kotouček plochých zápalek o

průměru cca 10,5 cm z roku 1924. Na tyto zápalky se pravděpodobně vyráběly otočné zásobníky do kterých se kotoučky se zápalkami vkládaly.

Koncem 19. století byly v USA patentovány tzv. **ploché zápalky**. U nás se vžil název **jupiterky** podle reklamních názvů na prvních vydáních. Na českém trhu tyto obaly příliš neuspěly. Velkou popularitu si tyto zápalky užívají právě v USA. Na první fotce vidíte dva ploché obaly z českého trhu první poloviny 20. století. Na druhé jsou ploché zápalky z USA rovněž z první poloviny 20. století. Jak je vidět výrobci v USA vyráběli ploché zápalky s potiskem jednotlivých sirek což vypadá velmi působivě.

Obdobou plochých zápalek byly tzv. **Pullmatches**, které rovněž pocházejí z trhu USA. Tyto zápalky vypadaly podobně, ale zápalka se zapalovala vytáhnutím z pouzdra, které bylo tvořeno dvěma bočnicemi, které měly na vnitřní straně krtátko. Zápalky byly v pouzdře napevno uchyceny. Prohlédnout si je můžete na následující fotce.

V USA ještě zůstaneme. Kromě plochých obalů se zde samozřejmě vyráběly i krabičky klasických rozměrů. Jistě všichni znáte české domácnostní zápalky. Obdobou těchto byly v USA tzv. **Kitchen matches**. Kitchen matches byly vyráběny v provedení **strike anywhere**, což jsou zápalky, které chytají o každý hrubý materiál (staré sírové zápalky byly všechny tohoto typu, ale přechodem na safety matches už chytaly jen o krtátko - více v historii o zápalkách). U nás se zápalky "strike anywhere" vyráběly krátce v první polovině 20. století pod obchodním názvem "duplex". Na následujících fotkách vidíte americké kitchen matches někdy z padesátých let a české duplexky z první pol. 20. století.

Dalším typem zápalek jsou tzv. **voskovky**. Voskovky jsou v podstatě miniaturní zápalky, které tvoří klasická zápalková hlavička s voskovým tělíčkem. Tyto zápalky hoří pomaleji. Na fotce můžete vidět české voskové zápalky z první poloviny 20. století a italské z druhé poloviny 20. století. U nás se tyto zápalky vyráběli jen krátce. Po druhé světové válce se s nimi na českém trhu již nesetkáváme.

Teď se zmíním o velmi specifické skupině zápalek, které jsou na trhu pod několika názvy, ale já bych je zařadil do jedné skupiny. Jsou to tzv. **sturm zünder**, pyrotechnické zápalky, zápalky pro plynové generátory, zápalky pro outdoor apod. Ve všech případech se jedná o zápalky s extrémně dlouhou hlavičkou (zápalka vypadá trochu jako prskavka). Zápalky hoří velmi intenzivně a nedají se uhasit. Jejich zapalování bych nedoporučoval v uzavřených prostorech, protože při hoření velmi kouří a nepříjemně páchnou. Tyto zápalky seženeme na trhu i dnes. Na fotkách je hned několik provedení. První jsou české z období druhé světové války a jsou určené pro plynové generátory (rozměr krabičky je cca 13 cm x 4 cm). Druhá krabička je rovněž česká, tentokrát z padesátých let 20. století o běžných rozměrech malé krabičky. Třetí krabička je pak ze současnosti, kterou lze zakoupit běžně v obchodech.

Zákaznický velmi oblíbenou skupinou jsou **krbové zápalky**. Tady není třeba nic dlouze popisovat. Jedná se o zápalky určené k podpalování krbů. Pro pohodlnější zapálení mají větší délku obyčejně, cca 20 cm. Snad ještě dodám, že tyto zápalky se u nás stále vyrábí a je to ryze ruční výroba. Na fotce jsou krbové zápalky z první poloviny 20. století vyrobeny v závodě Solo.

Jako **vestové zápalky** byly v první polovině 20. století označovány zápalky o menších rozměrech než běžná krabička. Zpravidla měly nálepkou na obou stranách. Tyto zápalky se krátce objevují i po druhé světové válce a pak z trhu mizí zcela. Během 60-70 let se menší rozměry krabiček na trh vracejí, ale již pod běžným názvem. Označení vestové zápalky se na trhu již nikdy neobjeví. Na fotce je krabička z první poloviny 20. století Je vyfocena z obou stran.

Poměrně běžné krabičky jsou **domácí zápalky**. Krabičky mají větší rozměry a obsahují zvýšený počet zápalek. Během let výroby, výrobci několikrát změnili tvar krabiček (mluvím o českém trhu). Na první fotce je celkem běžný rozměr krabičky českého výrobce Vojtěcha Scheinosta ze začátku 20. století. Na druhé fotce je pak krabička ze Sola Sušice vyrobená v sedmdesátých letech 20. století, v poměrně atraktivním kulatém tvaru. Tento tvar se na trhu dlouho neudržel. Domácí zápalky vyrábí Solo Sušice dodnes.

Každý typ výrobků má svého Rolls Royce. Tuto kategorii najdeme i v zápalkách. Jedná se o různá luxusní balení určená většinou k doutníkům apod. Zápalky jsou v lakovaných dřevěných pouzdrech nebo v krabičce vyrobené z lesklého tuhého kartónu. Na fotce je luxusní provedení **doutníkových zápalek** od českého výrobce Kenvex.

Úplně specifickou skupinou jsou tzv. **suvenýrové zápalky**. Ty se většinou vymykají všem standardům a často je ani nevyrábějí velké zápalkové koncerny. U nás se výrobou suvenýrových zápalek zabývá např. firma Vapos ze Sušice. Na fotce je dárková kazeta z Českého Krumlova od Vaposu a suvenýrová krabička z Vídně.

Suvenýry nám tento článek uzavírají. Doufám, že jsem vás alespoň trochu pobavil a poznali jste různé druhy zápalek, které se kdy na našem trhu objevily. Možná jste ani netušili, že se něco takového také vyrábí a vyrábělo. Občas jsme se v rozhlížení podívali i do světa. Samozřejmě se ještě vyrábí a vyráběla celá řada různých krabiček a formátů. Když se dobře podíváte na moje stránky třeba ještě nějaké další objevíte.

10.9.2007, Josef Krieger - <http://www.zapalkovekrabicky.com>